

NÁRODNÍ KONVENT

Mobilita osob mezi Evropskou unií a Spojeným královstvím po Brexitu

Shrnutí a doporučení vyplývající z diskuze kulatého stolu
Národního konventu o EU konaného dne 31. března 2017

Doporučení vypracoval odborný garant kulatého stolu
Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd

FAKULTA
SOCIÁLNÍCH VĚD
Univerzita Karlova

Úvod do problematiky

Kulatý stůl se věnoval budoucnosti mobility osob mezi Evropskou unií a Spojeným královstvím, jednomu z klíčových témat nastávajícího vyjednávání mezi EU a Velkou Británií o podmínkách rozchodu a budoucího vzájemného vztahu. Vyjednávání se rozeběhla jen dva dny před konáním kulatého stolu oficiální notifikací Evropské rady podle článku 50 SEU o úmyslu Británie vystoupit.

Přesné parametry budoucích jednání a jejich peripetie lze jen obtížně odhadovat. Kulatý stůl nicméně mohl stavět na znalostech dosavadních formálních i neformálních jednání a veřejných výstupů, především britské bílé knihy o brexitu z února 2017, dopisu premiérky Mayové předsedovi Evropské rady, v němž vedle notifikace podle článku 50 SEU také zdůraznila priority pro nadcházející vyjednávání, a celé řady výstupů evropských politiků. Mobilita osob bude zřejmě jedním z důležitých témat jednání, protože na britské straně byla kontrola imigrace jedním z podstatných témat kampaně před referendem a na evropské straně patří volný pohyb osob k základním svobodám, kolem nichž je vystavěna celá architektura Evropské unie.

Mobilita má spoustu podob a souvisí s ní i řada zdánlivě nesouvisejících oblastí, jako jsou především sociální politika, daňová politika, školství nebo zdravotnictví. Navíc jednání s Británií budou probíhat v kontextu probíhajících vnitrouijních debat o budoucím regulačním rámci některých druhů mobility, jako je například vysílání pracovníků.

Rámec diskuze kulatého stolu

Otázky, z nichž se odvíjela diskuse u kulatého stolu, detailněji specifikovaly typy mobilit, které pro Českou republiku budou v nadcházejících jednáních podstatné:

1. Jaká by měla být z českého pohledu preferovaná a realistická podoba post-brexitového režimu mobility pro ekonomicky aktivní osoby?
2. Jaká by měla být z českého pohledu preferovaná a realistická podoba post-brexitového režimu mobility studentů?
3. Jaká by měl být z českého pohledu preferovaný a realistický režim mobility rodinných příslušníků?
4. Jak může těchto preferovaných režimů ČR dosáhnout v rámci institucionálního rámce budoucích vztahů se Spojeným královstvím s ohledem na procesní otázky, meze vnitrouijní solidarity a vzájemně deklarovanou reciprocitu EU - Spojené království?

Kulatý stůl moderoval **Tomáš Weiss**, vedoucí katedry evropských studií IMS FSV UK, jakožto zástupce odborného garanta.

Úvodní slovo přednesl ředitel odboru koordinace evropských politik Úřadu vlády ČR **Jan Král**, který debatu zasadil do aktuálního kontextu. Zdůraznil, že volný pohyb osob bude podstatným faktorem jednání s Velkou Británií i vnitřní britské debaty o budoucím uspořádání vztahu s EU, takže lze očekávat velkou pozornost veřejnosti a médií. Současně se téma promítá i do vnitřních debat

v dalších členských státech, takže jeho důležitost pro Českou republiku přesahuje pouhý evropsko-britský nebo česko-britský rozměr. Souvisí také s klíčovými otázkami solidarity a reciprocity.

Podkladový materiál představil **Ivo Šlosarčík** z katedry evropských studií IMS FSV UK. V prvním kroku upozornil, že téma se neustále proměňuje, takže je velmi obtížné předpovídat jeho další vývoj. Navíc jej není možné analyzovat zcela bez propojení s ostatními tématy nadcházejících jednání, především s volným pohybem zboží, resp. přístupem britských firem na jednotný trh, a otázkou rozpočtového vyrovnání. Ideálním výsledkem brexitového vyjednávání by bylo zachování zcela volného pohybu osob, není ale realistické, že by k tomu mohlo vzhledem k rámci diskuse dojít. Je proto zapotřebí stanovit detailní cíle, o něž by ČR v jednáních měla usilovat. Mezi ně patří především zajištění zákazu diskriminace, a to i procesní, těch osob, které už ve Velké Británii pracují nebo které pracovat v budoucnu budou. Dále je zapotřebí věnovat pozornost nastavení režimu vydávání pracovních povolení, pokud takový systém Velká Británie zavede. Téma mobility studentů je potom možné rozdělit do dvou hlavních oblastí. Mobility krátkodobé, tj. erasmovské, která je obecně velmi oceňovaná a lze očekávat, že bude v zájmu Velké Británie zachovat ze stávajícího stavu co možná nejvíce. A mobility dlouhodobé, jejíž situace je mnohem nejasnější a zřejmě by jejímu rozsahu prospěla specifická unijní nebo bilaterální smlouva. Téma rodinných příslušníků je ve veřejné debatě velmi živé, trpí ovšem nejasností pojmů, protože není dosud jasné, jakou definici rodiny bude britská legislativa nebo případná budoucí dohoda mezi EU a Velkou Británií používat.

Daleko nejdůležitější je ale podle Iva Šlosarčíka rámování celého vyjednávání. Britská debata před referendem a do značné míry i po něm ukázala, že tvrdá čísla o přínosu imigrace nebo členství na Britý nefungují. Daleko nosnější dosud bylo téma férovosti, a to globální i individuální. Vyjednávání může velmi jednoduše narazit na politická omezení daná právě veřejnou percepcí, a je proto zapotřebí udržet v jednáních pozitivní náboj a optimismus týkající se budoucí dohody. Z procesního hlediska je volný pohyb osob sdílenou pravomocí. Česká republika by se proto měla připravit na situaci, že na úrovni EU nedojde k dohodě a bude zapotřebí dosáhnout nějakého bilaterálního režimu.

Vedoucí oddělení strategie a meziresortních agend MŠMT **Iveta Valachová** představila stanovisko Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Soustředila se na agendy v gesci ministerstva, tedy především otázku výměny studentů a uznávání kvalifikací. Konstatovala, že MŠMT předpokládá, že Velká Británie se bude dále chtít podílet na programu Erasmus+, jako takzvaná programová země. I u kvalifikací je zájmem obou stran zachovat současný stav vzájemného uznávání.

Vedoucí oddělení Evropské unie Ministerstva práce a sociálních věcí ČR **Vlastimil Váňa** při představení stanoviska své instituce připustil, že s velkou pravděpodobností nebudeme schopni dosáhnout v nadcházejících jednáních toho, co bychom ideálně chtěli. Optimálním výsledkem by pro ČR bylo zachování co nejvolnějšího přístupu na pracovní trh a spolupráci mezi systémy sociálního zabezpečení. Pokud to nebude možné, bylo by zapotřebí zachovat alespoň část stávajících unijních nařízení týkajících se sociálního zabezpečení, například v modelu EHP.

Následně proběhla diskuse s účastníky kulatého stolu nad vznesenými otázkami a možnostmi, jež nastínil podkladový materiál a stanoviska relevantních ministerstev. Do diskuse se zapojili poslankyně a poslanci Evropského parlamentu M. Dlabajová, M. Šojdrová, P. Svoboda a J. Kohlíček, dále potom

J. Komárek (London School of Economics and Political Science), L. Studničná (ČMKOS), V. Bartovic (EUROPEUM), B. Dufek (Asociace samostatných odborů), O. Letáčková (MMR), G. Pikorová (MPSV), Z. Brzobohatá (ECOSOC), J. Poruba (MPO), L. Škrábalová (MŠMT), I. Šlosarčík (FSV UK) a S. Machová (Úřad vlády).

Diskutující se bez výjimek shodli na tom, že pro Českou republiku je nejdůležitější evropská jednota během vyjednávání, protože Unie jako celek dokáže vyjednat s Velkou Británií pro ČR lepší podmínky, než kdyby státy vyjednávaly bilaterální dohody. V této souvislosti zaznělo, že by ČR měla vědomě podporovat politickou jednotu EU-27, a to jak na úrovni hlav vlád a států, například formou politické deklarace, tak i v Evropském parlamentu, který bude hrát viditelnou roli a kde se připravují důležité rezoluce na úrovni pléna i jednotlivých výborů. Klíčová je jednota českých představitelů, a to napříč politickým spektrem, aby byly hlavní priority udrženy i po případné obměně politické reprezentace po parlamentních volbách.

Hodně prostoru bylo v debatě věnováno tónu nadcházejících diskusí. Existuje obava, že dohoda může zkrachovat kvůli svému vyznění a politické interpretaci, nikoli kvůli faktickému obsahu. To je důsledkem velmi emotivního postoje k brexitu obecně a k vyjednáváním v jeho rámci zvláště na straně Velké Británie i Evropské unie.

Z diskuse vyplynulo, že v zájmu zachování jistot jednotlivců, je nutná dohoda na vzájemném uznávání odpracovaných let do výpočtu sociálního zabezpečení a na jasném stanovení, kde mají jednotlivci a firmy platit sociální pojištění. V oblasti koordinace sociálních systémů by byl pro post-brexitové vztahy s Británií vhodný model inspirovaný současnými vztahy mezi EU a Norskem či Švýcarskem. Problém je navázání na současně probíhající debatu o reformě evropské legislativy a pochopitelně také komplexnost jednání, kdy řešení minulých závazků závisí na dohodě o budoucím systému.

Pozornost si vysloužila i oblast cestovního ruchu, která souvisí s regulací vysílaných pracovníků a je pro Českou republiku ve vztahu k Británii obzvláště důležitá. Spojené království je pátým největším zdrojem turistů přijíždějících do ČR. Současně bude otázka volného pohybu osob úzce propojená s jinými tématy jednání, především s volným pohybem zboží a s otázkou rozpočtového vyrovnání.

V poslední části kulatý stůl diskutoval o dalších, pro Českou republiku přijatelných variantách výsledku jednání s Velkou Británií. Pozornost věnoval i případným limitům, za něž by ČR při formování evropské pozice neměla ustupovat. Tato otázka nicméně vyžaduje další debatu.

Navrhovaná doporučení

Závěry diskuze kulatého stolu Národního konventu lze shrnout do následujících doporučení.

Doporučení Národního konventu o EU:

1. Pro Českou republiku je nejdůležitější zachovat jednotu EU-27 při vyjednávání s Velkou Británií. Tato jednotu by měla být akcentována na úrovni Evropské rady i Evropského parlamentu.
2. ČR musí vzít při vyjednávání v potaz, že otázka volného pohybu osob a pracovníků byla naprosto zásadním tématem referenda o vystoupení Velké Británie z EU, a proto je málo pravděpodobné, že bude britská vláda v této oblasti schopna akceptovat pokračování současného režimu.
3. V oblasti sociálního zabezpečení je třeba zachovat co možná největší spolupráci mezi systémy, v ideálním případě se zachováním procesních standardů současného právního rámce, aby byly zachovány jistoty evropských i britských občanů pracujících v zahraničí. V otázce přístupu k sociálnímu systému je třeba klást důraz na předvídatelnost pravidel, férovost zacházení a volný přístup rodinných příslušníků do vzdělávacího systému i k sociálním dávkám, které plynou ze sociálního pojištění.
4. ČR by měla být připravena akceptovat britskou snahu kontrolovat přístup unijních občanů na britský pracovní trh a spíše se snažit o ovlivnění parametrů britské procedury.
5. Nepodmiňovat přístup britských občanů na český pracovní trh reciprocitou na britské straně. Snažit se zachovat vysokou míru české autonomie při rozhodování o kontrole vstupu na český pracovní trh.
6. U mobility studentů podporovat krátkodobou mobilitu zapojením Velké Británie coby programové země do programu Erasmus+ a u dlouhodobé mobility studentů upravit jejich režim pomocí bilaterální dohody, ideálně na unijní, případně na bilaterální úrovni. Studující by měli mít alespoň takovou úroveň práv, která je zaručena studentům ve Velké Británii nyní, tj. především právo v průběhu studia pracovat a po jeho skončení zůstat ve Velké Británii za účelem hledání zaměstnání.
7. ČR má jasnou strategickou prioritu jednoty EU. Nicméně z hlediska plánování musí být ČR současně vnitřně připravena na krizový scénář kolapsu vyjednání mezi EU a Velkou Británií, jehož důsledkem může být i nutnost bilaterálních jednání mezi Velkou Británií a členskými státy EU o post-brexiovém režimu mobility osob. Taková příprava ale nesmí narušit efektivitu unijního vyjednávání.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskusi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskusi řečeno a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuze.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskuzní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách www.narodnikonvent.eu a na Twitteru [@KonventEU](https://twitter.com/KonventEU).